

ՇՏԵՄԵՐԵՆ

ՊԻՏԵՆԻ ԳԻՏԵԼԵՆՑ

ՀԵՏՈՐ 7:

ՓԵՏՐՎԵՐ 1. 1854:

ԹԻԻ 74:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒԹՈՑ

“Տէրոջը յուսա՝ ու բարութիւն ըրէ” . Երէս . 17 : Կապալտի մը համետ խոստովանութիւնը . Եր . 20 : Սուրբ Գրոց Ետուածային ծագմանը վրայ եղած փաստերուն համառօտ բացատրութիւնը . Եր . 20 : Եռատաձեռն Քրիստոնեայ . Եր . 23 : Երեմտեան Հնդկաստանի մէջ եղած փոփոխութիւնները . Եր . 24 : Բնաւ գոհ չեղը . Եր . 26 : Կատմանի տեսարան . Եր . 26 : Հարաւային Եփրիկէին մէջի առիծները . Եր . 27 : Ուտեղիքներու և մարտողութեան վրայ . Եր . 29 : Վիտուիններուն մէկ պատմութիւնը . Եր . 30 : Ենտովը խմելք մը . Եր . 30 : — Երեւելեան խալիֆաներէն մէկը . Եր . 30 : Սեռնիկն օր մը առաջ . Եր . 30 : Ենտարհիս մէջ գտնուած բաղմամարդու թիւնն ու տարբեր կրօնները . Եր . 31 : Սեռնի Քրիտանիայի նաւատորմողը . Եր . 32 : Յանկ նորատիպ գրոց . Եր . 32 :

“ՏԵՐՈՋԸ ՅՈՒՍԱ՝ ՈՒ ԲԱՐՈՒԹԻՒՆ ԸՐԷ”

Տարւոյն սկզբնաւորութեան ատենը , մեր գլխաւոր խորհրդածութիւններէն մէկն ալ աս է թէ՛ մենք ըստ մեծի մասին չենք գիտեր հիմա թէ ինչե՞ր պիտի պատահին արդեօք ներկայ տարւոյս մէջ : Երբոր միտքերնիս կը բերենք՝ թէ ընաւ մէկ տարի մը չանցնիր , որուն մէջ մեծամեծ փոփոխութիւններ չըլլան թէ՛ մասնաւոր անձանց և թէ՛ զանազան ազգաց և ժողովրդոց նկատմամբ . երբոր կը մտածենք թէ՛ երկիրքը իսկոտ պայծառ երեցած ատենն ալ մէկէն ՚ի մէկ կրնայ փոխուիլ շատ անգամ , թէ՛ մասնաւորապէս հիւանդութիւնները և մահը կը տիրեն ամէն կողմ , և թէ՛ ոչ մենք ու ոչ բարեկամներնիս անոնց դէմ դնելու ապահովութիւն մը կրնանք ունենալ , անկարելի է որ աս բանը չհարցնենք թէ՛ աս տարիին մէջ ալ ինչե՞ր պիտի ըլլան արդեօք թէ՛ մեզի նկատմամբ և թէ՛ մեր բարեկամացը , թէ՛ մեր երկրին և թէ՛ Ետուածոյ Եկեղեցւոյն : Քու պարագաներդ , յոյսերդ ու փափաքներդ ինչ կ'ըլլայ թող ըլլայ ո՛վ աղնիւ ընթերցող , քեզի խորհուրդ կու տամ որ “Տէրոջը յուսաս ու բարութիւն ընես” . կամ թէ՛ այսպէս ըսեմ . քու պարտաւորութիւններդ հաւատարմութեամբ կատարէ , և անոնց հետեանքներուն համար ալ Տէրոջը յուսա :

Կարելի է որ աս յօդուածը կարդացողներէն ոմանք՝ ալեւորեալ ծերութեան հասակին մէջն են , և որոնք մարդկային կենաց սովորական սահմանէն ալ անդին անցած են արդէն . ուստի ամէն կողմանէ իրենք յայտնի վկայութիւն ունին որ՝ աս կեանքէս բաժնուելու ատեննին մօտ է : Եւ գրեթէ անկարելի պէս բան մը կ'երեւայ որ չհարցնեն թէ՛ արդեօք ասիկա մեր վերջին տարին չ'կրնար ըլլալ . և կարելի չէ՞ որ իրենց մինչև հիմա անցուցած կեանքերնուն այն կէտը հասած ըլլայ , որ ասկէ առջի բոլոր ժամանակներնին անոր պատրաստութեան մը համար եղած էր : Ո՛չ դուք՝ իմ ծերունի բարեկամներս , ոչ ես , ու ոչ ալ որ և իցէ մահկանացու կրնայ ասոր պատասխան մը տալ . ասիկա մէկ դաղտնիք մըն է որ՝ ամենիմաստն Ետուած չկամեցաւ մեզի յայտնել : Բայց մէկ բան մը կրնամ ըսել որ բոլորովին հաւատարմութեան արժանի է . “Տէրոջը յուսա՝ ու բարութիւն ըրէ” և ամիշնեւին վախու բան մը չես ունենար : Յաւանութեան համար ընելու բոլոր գործերդ տակաւին ձեռքդ չէ՞ : Չես կրնար պարտուիլ աս ահարկու ճշմարտութիւնը , բայց և այնպէս յուսահատել ալ պէտք չէ ամենեւին , քանի որ հոգիդ վրագ է և փրկութեան հրաւերը քու աշուրներուդ առջին են և ականջներուդ ալ կը հասնին : Յոյսդ դէ՛ր Յիւ

սուս Վրիստոսի վրայ իր քաւչական արեանը, իր սրբացուցիչ շնորհացը, իր հաւատարիմ խոստմանը, և թէ որ աս տարւոյն մէջ մասը քու դէմք ելլէ, ամենեւին պէտք է որ անկէ վախնաս. վասն զի երկինքը առաջնորդող ճամբայ մըն է: Վրիստոսնայ ըլլալ կը դաւանիս, և կը վախնաս թէ՝ քու յօժարութիւններուդ թուլութենէն և հոգեւոր խաղաղութեանդ աւերուելէն, որ տարիքդ առնելուդ կարելի է որ վրադ եկած է՝ դուն մէկ սուտ յոյս մը ունեցած ես մինչև հիմա: «Տէրօջը յուսա՞ ու բարութիւն ըրէ՞» և վերջապէս քու աս մտատանջութիւնդ պիտի փարատի. թող տարին քու դէմք հասնէ ինչ որ կ'ուզէ. դուն անոնց ամէնն ալ դիմաւորելու պատրաստ պիտի ըլլաս: Թէ որ տարւոյն վերջը հասնելով քու տկարութիւններուդ բնոր խիստ ծանրացած գանես, կամ թէ որ տարին չմնացած շատ առաջ՝ բարեկամներդ քու վերջին հրաժարականդ ըսն, ասոնցմէ որն որ ալ ըլլայ՝ քեզի համար միշտ աղէկ է: Աստուած քեզմով պիտի փառաւորուի, և դուն ալ Աստուծով պիտի երջանիկ ըլլաս:

Տարակոյս չկայ որ անանկներ ալ կան՝ որոնք աս ներկայ տարւոյն հետեւութիւններուն տխուր դուշակութիւնները հիմակուրէն կ'ընեն, որովհետև գիտեն թէ հիւանդութիւն մը անիմանալի կերպով մը արդէն իրենց կազմուածքին վրայ տիրած է, և չեն ալ գիտեր թէ ինչ վտանգաւոր վախճանի մը պիտի հասցնէ զիրենք, տարւոյս լմնալէն առաջ: Իայց ես աս կ'ըսեմ թէ ամենեւին վնաս չունի քեզի ինչ և մինչև ո՞ւր հասցնելը, թէ որ աս աստուածային պատգամը պահես: Աստուած ինչ որ քեզմէ կը պահանջէ՝ միայն ան ըրէ, և գալու հետեւութիւններուն համար՝ իրեն յուսա հատատ հաւատարմութեամբ: Հիւանդութիւնը չկրնար քեզի վնաս հասցնել, մահը անգամ վնաս մը չկրնար ընել. չէ՛, այլ մանաւանդ ամենամեծ բարիք կ'ըլլայ քեզի, որովհետև քեզի Ներկինքը վաստկել կուտայ՝ թէ որ քու յոյսդ Տէրօջը վրայ դրած ես ու բարութիւն կ'ընես: Տարին կարելի է որ տխուր տեսարաններ հասնէ առջեդ. անանկ վշտալի տեսարաններ՝ որ բնաւ կեանքիդ մէջ տեսած չես. բայց ասոնց ամենէն դառն երեւցածներուն ալ, Աստուծոյ վրայ հաւատք ունենալն ու իրեն

ջերմեռանդ ծառայութիւն ընելը, ամենազօրաւոր դեղթափ կ'ըլլան:

Տարակոյս չկայ որ կան անանկներ ալ՝ որ իրենց հոգիներնուն վրայ կը մոմտան, և տակաւին Աւետարանին համաձայն կեանք չեն վարեր. և որոնք կը վախնան որ չըլլայ թէ աս տարի բոլորովին ետ ետ երթալով վերջապէս անհոգ ըլլան իրենց հոգեւոր վիճակին վրայ, և անանկներուն կարգը անցնին իրենք ալ, կամ թէ աս կեանքէս ելելով՝ անյոյս կորստեան մը մատնուին: Ասանկներուն պարզապէս կ'ըսեմ. աս բաներուն վրայ հոգ ընելու և մոմտալու իրաւունք ունիս: Այն զի քու վիճակիդ մէջ դտնուած մարդոց շատերուն, ան վտանգները պատահած են՝ որոնցմէ որ դուն հիմա կը կասկածիս: Մէկ ճամբայ մը կայ միայն քու ապահովութեանդ համար, և ան ալ Աստուծոյ յուսալ ու անոր նազանդին է: Աս հիմակուան քու սրտանց զգացած համոզմունքդ, Յիսուս Վրիստոսի հաւատարմութեամբ, հոգեւոր փրկութեանը համար, յարմար նախապատրաստութիւններ են: Անոր ամենաբաւական արդեանքը վրայ դիր յոյսդ, և ապաշխարութեան արժանաւոր պտուղ բեր. կամ թէ ուրիշ խօսքով հասկցնեմ. Վրիստոսի խոնարհ և նազանդ հետեւող եղիր. և տարին՝ չկրնար անանկ բան մը քու դիմաց հասնել, որուն վրայ խորհրդածութիւն ընելովդ վախ մը գայ քեզի: Իայց թէ որ հիմակուան եղածիդ պէս շարունակես աս տարւան մէջն ալ կաղն ի կաղը երկու մտքի վրայ տարակուսած, այսինքն՝ թէ քու անմահ հոգեւոր բարեկաւութեանը վրայով մեծ փափաք մը ունենաս, բայց նոյն ժամանակը անիկա ապահով վիճակի մը մէջ դնելու համար անհոգ մնաս, ամենեւին չգարմանաս որ տարւոյն վերջն ալ ինքզինքդ անանկներուն հետ պիտի գտնես, որոնք Աստուծոյ հոգին ունայն բանի տեղ դնելով՝ սրտերին կարծրացուցին, կամ անանկներուն հետ՝ որոնց շնորհք գտնելու առնելը ալ լմնացած է, ու բրաճնուն փոխարէնը առնելու օրերնին սկսած է:

Ծնողքներ ալ կան՝ որ իրենց սիրուն զաւկները բոլորտիքնին պատած է, և կարելի է որ անոնք անանկ զաւկներ են որ՝ Աւետարանին տուած մխիթարութիւններն ու յոյսերը ամենեւին չեն գիտեր. և թէ որ պատահի աս զա-

ւակասէր ծնողացը՝ որ աս տարուանը մէջ ան իրենց սիրուն տղացը մէկուն հոյզ դրուելու յուզարկաւորութեան սգալի հանդէսին գտնուելու պարտաւորին, և կարելի է սրտերնին չդիմանայ աս ցաւերուն, և ըսեն թէ ինչպէս կրնանք դիմանալ զաւկէ մը զրկուելու ցաւուն: Ճշմարիտ է որ չես գիտեր թէ աս տալին ինչ պիտի հանէ քու և զաւկըներուդ դիմացը. բայց ինչ որ ալ ըլլայ, քու պարտքդ ան է որ «Տէրոջը յուսաս ու բարութիւն ընես»: Ըսել կ'ուզեմ թէ՛ նայէ որ քու ամենամեծ ջանքդ ըլլայ անոնց հոգեւոր օգուտը յառաջ տանիլ, ու Տէրոջը յուսաս որ ինքը քու ըրած ջանքերդ պսակէ իր օրհնութիւններովը: «Կորէն կ'ըսեմ, ինչ որ ըլլայ քեզի դալիքը թող ըլլայ, անոնց դիմացը ելլելու պատրաստ դառնուելու կողմանէ՝ ասկէ ուրիշ յարմար ճամբայ մը չկայ: Եսանկ ջանք ընելովդ կրնաս յուսալու տեղ ունենալ թէ՛ զաւկըներուդ փրկութեանը համար արդիւնք մը ըլլայ. և թէ որ աս կեանքէն ալ բաժնուելու ըլլան, յոյս կրնաս ունենալ թէ խաղաղութիւն ունենան մահուան ատենին: Բայց դիցուք թէ ասանկ չըլլայ բանը, և աս աշխարհէս բաժնուլին՝ առանց ետեւնուն բաւական վիշտութիւն ձգելու, թէ հանդերձեալ կենաց համար պատրաստուած են. իրաւ որ ասանկ ըլլալովն ալ պիտի միտարուիս, մտածելով որ անոնց փրկութեանը համար կրցածդ արդեամբ ըրած ես:

Հատ Քրիստոնեաներ կան, որոնք քանի որ իրենց ներքի դին, և Եստուծոյ եկեղեցւոյն ու աշխարհին վրայ կը նային, չեն կրնար վախերնին բռնել թէ՛ ներկայ տարւոյն մէջ ինչ պիտի երևան ելլէ առջեւին: Գուն ո՛վ Քրիստոնեայ՝ քու ներքի դիդ կը նայիս, քու սիրտդ, և կը տեսնես որ աս աշխարհիս այնչափ փակած է և հոգեւոր բաներու անտարբեր, և քանի քանի ցած և զգայական ու պիղծ բաներու հակամիտութիւն ունի, որ կը վախնաս թէ չըլլայ որ աս տարի քու հոգեւոր վիճակդ շատ անպտուղ ըլլայ գոնէ, թէ որ յիշուի բոլորովին ողբալի անկման վիճակի մը չերթայ բանը: Հատ ուրախ պիտի ըլլամ թէ որ ճիշդ ինքզինքդ ասանկ վտանգի մը մէջ նշմարես. և հաւատա խօսքիս, որ քու մի միայն ապահովութիւնդ ան է՝ որ նոր աշխուժութիւն

մը ստանաս, և Եստուծոյ վրայ դնես յոյսդ: «Տէրոջը յուսաս ու բարութիւն ըրէ», և դուն չպիտի խայտառակիս, ու քու թշնամիներդ ալ քեզ յաղթելու կարող չպիտի ըլլան: «Տէրոջը յուսաս ու բարութիւն ըրէ», և դուն քու բոլորիքդ աւելի պայծառ լոյս մը պիտի ձգես, և չնորհքով, զօրութեամբ և միտարութեամբ պիտի զարգանաս ամէն օր:

Եւ վերջապէս՝ ո՛ր է ան ճշմարիտ Քրիստոնեան որ կարող ըլլայ նայիլ իր բոլորիքը եղած հաւատքին թուութեանը վրայ, և կամ բոլորովին խաւարին ու մահուան ճամբուն մէջ գտնուող միլիոնաւոր հոգիներուն վրայ, առանց աս ցաւալի հարցմունքը ընելու թէ՛ աս տարուան արդիւնքը ի՞նչ պիտի ըլլայ, մաքուր և գործնական Քրիստոնեութեան յառաջագիմութեանը նկատմամբ: Արդեօք աս հիմակուան տիրող խորունկ քունէն պիտի արթննան, արդեօք այն խուռն բազմութիւնը՝ որ յաւիտենական թշուառութեան աշխարհը կը դիմէ, պիտի դառնայ իրեն գացած աս սոսկալին ճամբէն. արդեօք Արիւնքը ուրախութիւն պիտի ըլլայ դարձի եկող բազմաթիւ մեղաւորներուն վրայ, կամ թէ Սիոնի ճամբաները տակաւին սուգ պիտի բռնեն, և հոգեւոր մահը հանգիստ պիտի թաղաւորէ: Արդեօք կը ռապաշտութիւնն ու բոլոր մոլոր կրօնքները աս տարի ալ իրենց առջի եղած վիճակնուն մէջ պիտի մնան. արդեօք Խորայէլին մնացորդները իրենց մերժած Մոսիային դառնալու յառաջագիմութիւն մը պիտի ընեն, կամ թէ ազգաց վրայ տիրած խաւարը՝ մասնաւորապէս Աբրահամին մերժած զաւկըներուն վերայինը, հիմա աս ատենէն պիտի սկսին զգալի կերպով մը փարատիլ: Ես ամէն հարցումներուն՝ ուրիշ պատասխան մը տալու չեմ համարձակիր, եթէ ոչ՝ ասկէ առաջ քանի մը անգամ յիշուած աստուածային պատգամին խօսքը: Ասիկա մտածէ թէ՛ որչափ ալ որ այն հոգեւոր վերանորոգութեան մեծ գործը, թէ՛ հոս և թէ աշխարհիս ուրիշ ամէն կողմերը յառաջ կ'երթան՝ Եստուած է ընողը, և ճշմարտապէս գործնալ իրն է. բայց և այնպէս տակաւին աս ալ կայ որ՝ մէկ կարեւոր մտքով մը անիկա քու գործդ ալ է, ո՛վ Քրիստոնեայ ըսուող. և թէ որ Եստուծոյ եկեղեցին անգործ կենալու ըլլայ, պարապ տե-

ընդ յուսայ թէ գործը յառաջ պիտի ել-
թայ : Արթնցի՛ր ուրեմն և մեծ ջերմեռան-
դութեամբ աղօթքի պարապէ , և աւելի ժիր
ու աշխոյժ եղիր ան մեծ գործին յառա-
ջագիծութեանը համար ջանք ընելու , ձեռքն-
տուռութիւնդ աւելցո՛ւր դրամական նպաստնե-
րու մասնակից ըլլալու կողմանէ , ու գիտնա-
որ՝ քանի որ դուն աս ընթացքը կը բռնես ,
հաստատապէս վստահ կրնաս ըլլալ որ Տէրը
պիտի յաջողէ , ու աղէկ արդիւնք յառաջ բե-
րէ : Գործին յառաջ երթալուն վրայ ամենե-
ւին մի վախճար , թէ որ դուն հաւատարիմ
ես : Վրու բոլորտիքդ գտնուածներէն շատերը
և խիստ շատերը իրաւ որ՝ որոնք աղօթք ընե-
լու յօժարութիւն մը չունէին , պիտի տեսնես
որ անոնք ալ քեզի պէս աղօթք կ'ընեն , և
Օգոստոս Տէրոջը բանակին մէջ նոր զինուոր
գրուելը են . անոնք «Ճամբաներէն ու ցանգե-
րէն» պիտի գան , և ուրախութեան ձայներ պիտի
լսուին Աստուծոյ եկեղեցւոյն մէջ . քանզի իր
որդիքն ու աղջիկները՝ «զօրաւոր թշնամիներ-
ընէն դէմօգնութեան պիտի գան» : Տէրոջը պա-
տերազմը պատերազմելու . և նոր նոր լուրեր
պիտի առնուի աշխարհիս ամէն կողմերէն թէ՛
չկայ այնչափ հինցած անապաշտութիւն մը , և
այնչափ խորին խաւար մը , և անբուժելի մոլե-
կան սովորութիւն մը . այլ 'ի վերայ այսր ա-
մենայնի պիտի լսուին թէ՛ անոնք կրնան փա-
րատիլ , և ան ալ զգալի կերպով մը , Աւե-
տարանին զօրաւոր լոյսին միջոցով :

ԿՈՒԱՊԱՇՏԻ ՄԸ

ՀԱՄԵՍՍ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկաստանի հարուստ Պրահմաններէն
մէկը , շատ ժամանակ ջնեի որ իր որդին Քա-
րողիչիմը հոգաբարձութեանը յանձնեց , աս
արտաքոյ կարգի խօսքը զրուցելով : «Տէր ,
ձեր Սուրբ Գիրքը կարդալէս ետե՛ համոզուե-
ցայ որ ճշմարիտ կրօնքը անոր մէջ պարու-
նակուած է : Ես կարողութիւն չունիմ անոր
պատուէրները կատարելու : Բայց ահա իմ
որդիս , ան անկա քու զաւկիդ պէս կրթէ ,
քու սեղանէդ կերակրէ , ու Վրիստոնէութեան
մէջ վարժէ » : «Երբ ատենը 5,000 թալէո
(150 հազար զուրուշ) տուաւ , որ իր տղուն
կրթութեանը հարկաւոր ծախքերը հոգայ » :

ՍՈՒՐԻ ԳՐՈՅ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԺԱԳՄԱՆԸ ՎՐԱՅ

ԵՂՍԾ ՓԱՍՏԵՐՈՒՆ

ՀԱՄԱՌՈՍ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ :

Անիւթիս վրայով շատ գիրքեր գրուած են
զանազան քրիստոնէայ ազգաց մէջ , և քանի մը
հատոր գիրքեր պէտք էր , որ միայն Սուրբ
Գրոց ճշմարիտ ըլլալը հաստատելու համար
բերուած փաստերը՝ բովանդակապէս անոնց
մէջը ամփոփուէին : Բայց մենք հիմա միայն
պիտի ցոյց տանք համառօտիւ ան փաստերուն
ինչ ըլլալը , որ Հին և Նոր Ատակարաններուն
աստուածային հեղինակութեամբ ըլլալուն վրայ՝
լուսաւորեալ հաւատացեալ մը հաւատք ըն-
ծայելու կը վստահի :

1. Աստուածային Յայտնութիւն մը ըլլալը
կարելի է : Ես բանը յայտնի կ'երեւայ Աստու-
ծոյ ամենակարող և ամենիմաստ ըլլալէն . և ա-
մէն մարդ պարտաւոր է հաւատալու որ՝ Անի-
կա կարող է , թէ որ ուզէ , իր կամքը մարդոց
յայտնելու :

2. Թէ որ Աստուած կարող է իր կամքը
մարդոց յայտնելու , հետեւաբար կարող է ինքը
անտարակոյս ան կերպով ընել որ վստահացնէ
մարդիկը թէ իրմէն եղած է ան յայտնութիւնը .
այսինքն՝ ինքը կարող է ան յայտնութեան
ճշմարիտ ըլլալը հաստատել , ուղղակի իր զօ-
րութիւնը ցոյց տալով : Սինչեւ անգամ Աստ-
ուածեանները կը խոստովանին որ՝ Աստուած
ինքզինքը յայտնած է մարդոց , մէկ չափով
մը , Արարչագործութեան վկայութիւնով . և
ո՞վ կրնայ ուրանալ հրաշքներու վկայութեան
միջոցով նոյն բանը ընելու կարողութիւնը :
Արդեօք հրաշք մը ընելը , ոչինչէն աշխարհք
ստեղծելէն աւելի տարօրինակ կամ անկարելի
բան մըն է :

3. Աստուածային յայտնութիւն մը ըլլալը
հաւանական է : Արարիչը բանական և կրօնական
ընութեան ձիրքերով զարդարած է մարդը , Աս-
տուծոյ հետ հաղորդակցութիւն ընելու և իր
մի միայն երջանկութիւնը յԱստուած գտնելու
ընդունակ : Արեւմտեան շատ հաւանական է որ
Աստուած՝ մարդուն հետ խօսած ըլլայ անանկ
կերպով մը , որ անոր բանական և կրօնական
ընութիւնը զարգանայ :

4. Աստուածային յայտնութիւն մը հաւ-
անոր է : Բոլոր պատմութիւնը կը վկայէ որ՝

լով մարդկային բանականութիւնը չկրնար Եստուծոյ կամքը ճիշդ գիտնալու հասնիլ : Հին Քրիստոնեաներուն ամենէն գիտնականները՝ բուրովին տգէտ էին թէ՛ Եստուծոյ բնութիւնը ինչ է, և թէ՛ մենէ ինչ կերպ պաշտօն մատուցանել կը պահանջէ . և մասնաւորապէս թէ՛ մեղաւոր մարդուն հետ հաշտուելու ինչ միջոց որոշած է, կամ մեղքին ինչպէս ներում կ'ըլլայ : Ո՛չ ալ գիտէին թէ՛ աս տեղ մեր փափաքելի ծայրագոյն բարին որն է, և ո՛չ ալ թէ՛ աս ներկայ կեանքէն ետեւ ինչ ըլլանք պիտի : Ընոնք ճիշդ գիտութիւն մը չունէին հոգւոյն անմահ հոլթեանը վրայ, և ո՛չ ալ ապառնի կենաց վարձուց և պատժոցը վրայ : Բնութիւնն ու բանականութիւնը աս նիւթերուն նկատմամբ կը լռեն . ու թէ որ խօսին ալ՝ այնքան մութ ակնարկութիւններ կ'ընեն, որ ամենէն մէկ երական գիտութիւն մը չեն տար : Ուստի բացարձակապէս հարկաւոր է որ Եստուած յայտնութեամբ մարդոց հետ խօսէր :

5 . Հին և Նոր Կտակարանները աս տեսակ յայտնութիւն էն : Հին և Նոր Կտակարանները կազմող գիրքերը՝ իրենց համար աս պահանջումը ունին, թէ տարբեր ժամանակներ, ու տարբեր մարդոց ձեռքով գրուած են : Հիմա երկու բանի կարօտ է որ՝ ասոնց աստուածային ծագումն ունենալը հաստատուի : Նախ ապացուցուելու է որ՝ ան գիրքերը գրողները Եստուծոյ հեղինակութեամբն ու անոր առաջնորդութեամբը գրեցին . և Նրկրորդ որ ան գիրքերը՝ որոնք հիմա մեր ձեռքն են, ասոնց գործքն են, և մեզի հասած են անփոփոխ կերպով :

Ենկեղծ և անխարդախ մտքի տէր եղող որ և իցէ մէկը՝ անկարելի է որ Սովսէսին կամ Քրիստոսին բրած հրաշքները տեսնէր ու չհամուզուէր, թէ Եստուած ճշմարտապէս անոնց հետն է : Սովսէս՝ Իսրայէլացւոց օրէնք մը տուաւ, որուն համար կ'ըսէր թէ Եստուծմէ ընդունած է : Ես պահանջման հաստատութեանը համար՝ մէկ խօսքով Կարմիր Նովը բաժնեց, և ապառաժ քարէն ջուր բխեցուց, և ասոնց նման շատ ուրիշ բաներ ալ ըրաւ՝ որոնք միմիայն Եստուծոյ կարողութեամբը կրնար ընել : Քրիստոս՝ ու նաև իր աշակերտները, կոյրերուն աչքը բացին՝ մինակ մէկ հրաման մը տալով, անբուժելի հիւանդութիւնները ընտցուցին, և մեռածներուն յարութիւն տուին : Բնաւ մէկ

մարդ մը չէր կրնար՝ թէ որ կամօք ճշմարտութիւնը ընդունելու դէմ դնել չուզէր՝ աս զարմանալի ապացոյցներուն ականատես ըլլար, և մէկէն իր միտքը չպառկէր, թէ Եստուած աս մարդոց ձեռքը կը խօսէր : Ուրեմն աս հրաշքները աչքով տեսնողները՝ ամենահաստատ վկայութիւն ունէին ան գիրքերուն աստուածային ծագմանը վրայ : Բայց մեք ի՞նչպէս գիտենք թէ ասանկ հրաշքներ եղան, և թէ որ եղան, ի՞նչպէս գիտենք որ հիմա մեր Եստուածաշունչ ըսած Սուրբ Գիրքերը՝ ան հրաշքներն ընողները գրեցին : Սեղի նկատմամբ ասոր ապացոյցը պարզապէս է :

1 . Նոր Կտակարանին գրեանքը՝ ճիշդ ան նոյն ատենը, և անոնց հեղինակն ըլլալու պահանջում ունեցող մարդոց ձեռքը գրուած ըլլալը, կ'ապացուցուի ան օրէն մինչև աս մեր օրերը հասած շղթայաշար վկայութեամբ : Որ և իցէ մէկուն ձեռքն ըլլալը թէ՛ աս գիրքերը նոր նշարուած են, վերջին աստիճանի յիմարական և արտառոց է : Ես գիրքերուն մէջէն վկայութիւն բերած են, և տեղ տեղ անոնց կը դիմեն և ակնարկութիւն ըրած են, թէ՛ Քրիստոնեայ և թէ՛ Հրէայ ու Հեթանոս շատ մը մատենագիրներ, Պողկարպոսին օրերէն սկսած՝ որն որ Յովհաննէս աւետարանիչին աշակերտն էր, մինչև աս օրուան օրս :

2 . Սնայուն յիշատակութիւն ամէն ատեն կային՝ աս գիրքերուն մէջ պարունակած պատմութեան ճշմարտութիւնը վկայելու : Օրրօրինակ, ան գիրքերը կը քարոզեն որ՝ Սկրտութիւնն ու Տէրունական ընթերքը, Քրիստոսէն սահմանուած էին որ՝ մշտնջենաբար կատարուին իր Եկեղեցւոյն մէջ . և ըսուածներուն համեմատ կը գտնանք՝ որ աս արարողութիւնները անկէ հետէ ամէն ատեն կատարուեցան : Թէ որ ան գիրքերը՝ ուրեմն, հինգերորդ դարուն գրուած ըլլային՝ օրինակի աղագաւ, տարակոյս չկայ որ ան ատենէն առաջ ասանկ արարողութիւններ չպիտի կատարուէին, և հինգ դար առաջ անոնք կային ըսելը, պիտի յայտնապէս երևան հանէր իրենց խաբկարայութիւնը : Նոյն բանը կրնայ ըսուիլ նաև եկեղեցի սահմանուելուն և եկեղեցական կարգաւորութիւն հաստատուելուն վրայով : Ես փաստը կ'ապացուցանէ վճռաբար թէ՛ ան գիրքերը՝ որ ատենուան գրուածք է որ կ'ըսուին, ճիշդ ան նոյն ատենին գրուածքն են :

3. Ընդի գարերուն Հիթանոս և Հրէայ մատենագիրները՝ աս գիրքերուն իրենց ատենը կայ ըլլալուն կը վկայեն , ու նաև Քրիստոսի և Ընդիներուն հրաշագործութեանցը , ՚ի հաստատութիւն անոնց աստուածային հեղինակութեանը : Յովսէպոսն ու Հրէից թաւմուտը կը պատմեն Քրիստոսի ըրած հրաշքները , և կը խոստովանին անոնց ճշմարիտ ըլլալը . բայց թաւմուտը անոնք մողական զօրութեան կ'ընծայէ : Կիլիսոս , Լուսիան , Պորփիրոս և Յուլիանոս՝ որոնք երկրորդ , երրորդ , և չորրորդ դարու մարգիկ են՝ ամէնքն ալ Եստուածաշունչին դէմ գրեցին , որով կ'ապացուցուի թէ իրենց օրովը կար . և իրենց բոլոր առարկութիւններուն մէջ՝ բնաւ մէկ հեղմըն ալ Սուրբ Գրոց վաւերական ըլլալուն դէմ խօսք մը եղած չէ , ոչ ալ հրաշքներուն ճշմարիտ ըլլալուն դէմ . միայն թաւմուտին պէս՝ ասոնք ալ հրաշքները կախարդութեամբ եղած կը սեպէին :

Եւ կրնայ աս ալ ըսուիլ ընդհանուր կերպով՝ մը՝ որ եթէ աս հրաշքները իրօք չկատարուեցան , անոնց սուտ պատմութիւն հրատարակելը՝ ճիշդ ան նոյն ատենը ու մի և նոյն տեղը , ամէն կողմանէ հակառութիւններ պիտի երևան հասնէր : Բայց և ոչ մէկն ալ ուրացաւ անոնց ճշմարիտ ըլլալը :

Սուրբ Գրոց , հակիտոս և Պլինիոս՝ որոնց ամէնն ալ շատ հռչակաւոր Հռովմայեցի մատենագիրքեր են , և որոնք երկրորդ դարուն ընկիւղները կային , վկայութիւն կու տան քրիստոնէութեան մէկ քանի գլխաւոր իրողութիւններուն՝ թէ պէտ և իրենք Հիթանոս էին :

Ուրեմն մենք խիստ համոզեց վկայութիւններ ունինք՝ թէ ան գիրքերուն վաւերական ըլլալուն կողմանէ , և թէ հրաշքները իրօք կատարուելուն՝ անոնց աստուածային հեղինակութեամբ ըլլալը հաստատ վկայելու համար :

4. Սուրբ Գրոց ամէն կողմը մարգարէութիւններով ընցուն են՝ որոնք ապագային վրայ գիտութիւն մը կը պարունակեն , և շատ անգամ ալ խիստ հեռաւոր ապագայի մը վրայ՝ որ միայն Եստուծոյ կը վերաբերի գիտնալ , և որոնց որ ինքը կը յայտնէ : Օրինակի համար կրնանք աս տեղ յիշել Երեմիայ ԼԲ . 28 համարը , ուր տեղ Քաղաքացիներէն Երուսաղէմի առնուելը կը նախաձայնէ . և իթ . 10 համարը , եթանասուն տարի գերութիւն ընելէն

ետե , Հրէից նորէն Երուսաղէմ դառնալը : Եսանկալ Եսայի խճ . 28 համարը՝ ըլլալու բանին վրայով 160 տարի առաջ մարգարէութիւն կ'ընէ , ան մարդուն (Կիւրոսին) անունն ալ յիշելով՝ որ տակաւին ծնած ալ չէր , որուն միջոցով որ պիտի Հրէաները գերութենէ ազատէին , և իրօք ալ ապարկեցան՝ ինչպէս որ Եղբաս կը յիշէ Խ . 2 , 3 : Խիստ շատ մարգարէութիւններ կան , և որոնց կատարումը կրնայինք ցուցնել՝ բայց համառօտութեան համար հոս տեղ չենք յիշեր զանոնք : Եսոնց մէջէն՝ Հրէից ազգին և Քրիստոսի գալստեանն ու մահուանը վրայով եղած մարգարէութիւնները , ամէնէն երեւելիներուն կարգէն են :

5. Քրիստոնէութեան զարմանալի կերպով տարածուիլն ու յաջողութիւն գտնելը՝ քանի մը ձկնորսներուն քարոզութեանը միջոցով , և բոլոր աշխարհիս քաղաքական կառավարութեանց կամացը , և մարդոց նախապաշարմանցը դէմ , աստուածային զօրութեան մը դործն ըլլալը ցոյց կու տան :

6. Քրիստոնէութեան գերազանցութիւնը՝ ՚ի մասին իր վարդապետութեանցն ու բարոյական կանոնացը՝ որ և իցէ ուրիշ գրութեան մը հետ բաղդատելով , ու նաև անոր առջի տարածողներուն բնութիւնն ու կենաց վիճակը մէկ տեղ առնելով , յայտնի կը ցուցնէ թէ ինքը Եստուծոյ եկած է : Յունաստանի և Հռովմայի բոլոր Փիլիսոփաները՝ կարող չեղան ասանկ գրութիւն մը ներկու . և արդի Փիլիսոփաներէն մէկն ալ անգամ կարող չէ անկէ անդին անցնիլ , որ և իցէ մասնաւոր բանի մը նկատմամբ : Աշխարհս շարունակ յառաջագիժութեան մէջ է՝ ամէն տեսակ գիտութեանց և արուեստից մէջ . բայց մինչև աս օրուն օրս՝ կրօնքին ան մեծ գիտութեանը մէջ , մեր առ Եստուած ունեցած յարաբերութիւննիս և անոնցմէ ծագած պարտաւորութիւննիս ալ մէկ տեղ առնելով , մէկը կարող չեղաւ ըսելու թէ՝ ՚Եսայէ ես նոր գիւտ մը բրի՝ որ Եստուածաշունչին մէջ չկայ՝ : Եսիկա ինչի կրնանք տալ որ մեզ համոզէ , եթէ ոչ աս բանը ընդունելով թէ՝ ան Գալիլեայի ձկնորսները՝ «Եստուծոյ Սուրբ Հոգիէն շարժուած» խօսեցան» :

Եւ վերջապէս , Քրիստոնէութիւնը մարդուն ինչ ըլլալուն կատարեալ ստորագրութիւնը կ'ընէ , և յատկապէս յարմար է անոր աս իրեն

գտնուած ներկայ պարագաներուն մէջ : Աս աշխարհիս մէջ գտնուած բարոյական չարիքներուն դարման ընելու , և մարդուն հոգւոյն օրինաւոր բոլոր փափաքները կատարելապէս գոհ ընելու ալ յարմար է : Եւ թէ որ անոր ոգին ամէն տեղ տիրէր , աս աշխարհս երկինք կը դառնար :

ԱՌԱՏԱԶԵՌՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ

Շտեմարանին ասկէ առջի թիւովը ցոյց տուինք մեր յարգի ընթերցողացը , առատաձեռն Եկեղեցւոց մը մէկ բարի օրինակը . որով աղէկ բացատրուած էր թէ ո՞րքան մեծ գումար մը կրնայ հաւաքուիլ Քրիստոնէական գործոց տարածմանը համար , աշխարհային հարստութեան մասին իրօք աղքատ անձինքներէ՝ երբոր իրենք ճշմարիտ Քրիստոնէական ոգի մը կը կրեն , ու Քրիստոսի համար ինչեւիցէ բան զոհ ընելու յօժարութիւն ունին : Եյս անգամ ալ պիտի ցոյց տանք ան նոյն օրինակին տարբեր մէկ տեսակը , բարեպաշտ Քրիստոնէի մը օրինակը յառաջ բերելով՝ որն որ Տէրը այս աշխարհիս հարստութիւնովը օրհնած էր :

Եմերիգայի աս օրերս հրատարակուած օրագիրները կը ծանուցանեն Նիու Լօրք քաղաքին Ֆիլըս անուն երեւելի վաճառականին մահը՝ որն որ շատ տարիներէ 'ի վեր հռչակաւոր եղած էր ամէն տեսակ մարդասիրական գործոց համար ըրած մեծամեծ բարեբարութիւններովը : Իր ըրած կտակին մէջ հետեւալ կերպով բաժնած էր բոլոր իր ստացուածքը : Նախ և առաջ իր կնոջը ապրուստ մը հոգացեր էր առատօրէն . անկէ ետեւ իր տղոցը ամէն մէկուն 3,000,000 զուռուշ , ու ամէն մէկ թոռանը՝ որոնք 22 հատ են 300,000 ական զուռուշ , ասկէ զատ 150,000 զուռուշ ալ անոնց ամէն մէկուն պիտի տրուի իրենց կտակալատարներուն ձեռամբը , այն պայմանով որ ան ստակը բանեցընելով՝ աւելցընեն ու մարդասիրական գործոց համար գործածեն , ու վերջն ալ նոյն պայմանով իրենց ժառանգներուն կտակ ընեն : Ուրիշ ազգականներուն համար ալ կտակաւ ժառանգութիւններ ձգելէն ետքը , հետեւալ գումարներն ալ զանազան բարե-

պաշտական գործոց տրուելու համար կտակ կ'ընէ :

դրամ

Եմերիգայեց Եստուածաշունչ	
էն ընկերութեանը	3,000,000
Օտար երկիրներու Վարողիչներուն ընկերութեանը	3,000,000
Եմերիգայի աղքատ եկեղեցիներուն Վարողչաց ընկերութեանը	3,000,000
Եփրիկէի Գաղթականաց երկիրները՝ տղոց դաստիարակութեան համար նստատ	1,500,000
Եստուածաբանութեան համալսարաններուն , կոյրերուն , որբերուն և աղքատներուն համար հաստատուած ընկերութեանցը	630,000
Գումարը	11,130,000

Աս գումարներէն զատ՝ Պարոն Ֆիլըս , մեռնելէն քիչ մը առաջ իր անդրանիկ տղուն ձեռքը 3 միլիոն զուռուշ յանձնեց՝ որ ան ալ նոյն ազնիւ Քրիստոնէական ոգին ունի իր հօրը պէս , իրմէն պահանջելով որ աս ստակին շահովը իր յարմար սեպած կերպովը Եւտարանին գործոց համար ծախք ընէ . և բուն ստակին գլուխը Եստուածաշունչի և Վարողչաց ընկերութեանը տալու որոշուած է :

Ուստի թէ որ այս ստակը , ու մարդասիրական գործոց համար ձգածը , և նոյն մտօք իր թոռներուն յանձնածները մէկտեղ հաշուենք , ան ատենը կրօնական և բարեպաշտական գործոց համար իր մահուան ժամանակը տուած բոլոր գումարը կ'ըլլայ՝ 17 միլիոն 430 հազար զուռուշ :

Եյս ազնիւ անձը՝ որն որ բարեպաշտական գործոց համար այսչափ առատ ընծաներ շնորհեց , հարկ է գիտնալ որ՝ այսքան ստացուածքը ոչ ժառանգութիւն մնացեր էր իրեն և ոչ ալ անաշխատ ստացած էր : Ինքը աղքատութեան մէջ ծնած էր . և իրեն ժրութեամբ գործին մէջ պարապելով , և համեստ վարքովն ու ծախքի կողմանէ ունեցած փաւաւորութեամբը , Եստուած ալ այսչափ բարեքներով օրհնեց զինքը : Կենացն ընթացքին մէջ անցուցած ժամանակը կ'երևայ տուած փաւաւորելու , և չէ թէ իր հան-

նամակ մը գրուած է՝ Պրահմաններուն որբե-
արիներուն կրկին կարգուելը աղէկ ըլլալուն
վրայով • ու մէկ ուրիշ մ'ալ՝ որ օրիորդաց
դաստիարակութեանը օգտակարութեան վրա-
յով է • ու նաև երկաթի ճամբու մը վրայով մէկ
պատմութիւն մը, և այլն և այլն : Մտածէ՛ հի-
մա անգամ մը, աս մարդուն վրայ՝ որ ինք
զինքը Պրահման կ'անուանէ, ու որբեարիներուն
կրկին ամուսնանալուն ջատագովութիւնը կ'ը-
նէ : Հիտակը ըսեմ, աս նորահար բաներէն
ձանձրացեր եմ՝ որոնք օտարականներուն հետ
հաղորդակցութիւն ընելով սովորեցան : Իրի-
կուն մը հրաւիրուեցայ պատուաւոր անձանց
հետ ճաշ ընելու, և կը յուսայի թէ մէկ հա-
ճոյական այցելութիւն մը ըրած պիտի ըլլամ :
Բայց ի զարմացումս և ի զգուսնս իմ, բո-
լոր ժամանակը մէկ Տիանօտայա ըսուած օրագ-
րի մը վրայ ծախեցին, որն որ կ'ըսէին թէ հը-
բատարակեր է որ՝ Մերու ըսուած լեռ չկայ •
նչ ալ կաթի, մեղրի, և այլն՝ եօթն ծովերը •
և թէ՛ բոլոր մարդիկ եղծօր պէս ապրելու են
անխտիր • և թէ՛ բոլոր Հնդկական կուռքերը
մէկդի թողելու են, ու անտեսանելի յաւիտե-
նական Երազին երկրպագութիւն ընելու են •
ու նաև թէ՛ քաղութեան համար բոլոր մեր ը-
րածներն ու բոլոր ուխտադնացութիւններնիս,
մեր մեղքերէն չեն կրնար սրբել մեզ ու մաքրել •
և թէ՛ մեր անձին արժանաւորութիւնը ուրա-
նալու ենք, և Յիսուս Քրիստոսի վրայ
յոյսերնիս դնելու ենք, և անոր հաւատարմու-
թիւն ընելու ենք՝ որն որ կ'ըսեն թէ աս աշ-
խարհիս մէկ ուրիշ կողմը եկաւ, մարմին ա-
ռած : Ա' երջապէս հարցուցի թէ՛ ասանկ օրա-
գիր մը ո՞վ կրնայ հրատարակել • ու ինձի աս
պատասխանեցին թէ «մէկ սահիպ մը (տէր) և
ուրիշներն ալ ըսին թէ՛ Բարբառի (քահա-
նաներ) են տպագրել տուողները» • բնաւ չէի
յուսար որ՝ բաները պիտի ասանկ վիճակի մէջ
տեսնէի : Բայց ասիկա Քալէ Երոն է, և
աշխարհքս ալ անտարակոյս իր չարութեանը
պատճառաւ պիտի կործանի » :

Մինչև աս ատենս ծերունին իր զգացում-
ներովը ուժէ իսկած էր : Վաղարեցաւ խօսե-
լէն, և երբեմն երբեմն կը մոմաւար ինքնիրեն՝
խելքին փչած անյարմար խօսքերը խօսելով, և
անանկ կ'երևար որ ուրիշներուն ներկայ ըլլալէն
անգէտ էր : Սակայն ժամանակէ մը ետև իր

մտացը ցնորքներէն արթննալով, նորէն առաջ-
ուան խօսքը շարունակեց :

«Մտիկ ըրէք ինձի հիմա՝ ըսաւ, և ես
պիտի ցոյց տամ ձեզի՝ բոլոր այս չնչին նորա-
ձեւութիւններուն արդիւնքը : Մտքերնիդ բե-
րէք նախ և առաջ թէ՛ քանի քանի խեղճ նա-
ւալարներ իրենց գործքէն զրկուեցան շողեհա-
ւերուն պատճառովը : Թղթատարութեան գը-
րատուններն ալ՝ ամէն բան ան նոյն աստիճա-
նին հասուցին • ըստ որում՝ երկու ան- (ըս-
տակ) վճարելով՝ հարուստն ալ աղքատն ալ
միօրինակ կրնան մէկ նամակ մը խրկիլ Քաշի
քաղաքը : Եւ ալ աս բաներուն մէկն ալ չը-
կար • հարուստ մէկը՝ իր նամակները կը խըր-
կէր, ան բանին համար իր քովը գործածուած
սպասաւոր մարդոցը ձեռքովը, և աս կերպով
հարկւրաւոր ան-պէ՛ կ'անցնէր աղքատին ձեռ-
քը : Բայց հիմա ասոնց բանը լմնցաւ, և
զարմանք չէ որ՝ Վաթ լեռներէն անդին դա-
նուած աղքատ ժողովուրդը, շատ դժուարու-
թիւն կը գտնեն իրենց փորը կշտացնելու :
Շողեհաւերուն առջևը՝ նաւալարները ի՞նչ
կրնան ընել : Մէկ երկաթի ճամբու սայլը,
հասարակ սայլերուն քանի քանի հատին բա-
նը կը տեսնէ՝ և անոնցմէ ալ աւելի շուտ •
բայց ոչ մարդ ու ոչ ալ հոնք գործածուե-
լու բան կը գտնուի : Հարկաւ ժողովուրդը
սովամահ պիտի ըլլայ : Եյս չար հնարքները՝
բոլոր ժողովուրդոց փորին վրայ գրեր են իրենց
ոտքերը : Քանի որ գեղարանը քովը մօտ
է՝ ո՞վ պիտի երթայ բնիկ երկրացի խեղճ բժիշկ
մը կանչելու, և անկէ խորհուրդ հարցնելու • և
մտմտա՛ հեղ մը՝ քանի հազար դրագիրներ պա-
րապ մնացին, քանի որ այս տպագրութեան
հնարքը գործածուելու սկսաւ : Ժողովուրդը
շատ աւելի ուսում սորվելով՝ անհաւատ ե-
ղաւ, և Պիտի-քի-քի-քի անգամ բան մըն ալ
չեն տար • անանկ որ՝ Պրահմաններն անգամ
անթութեանէ կը մեռնին : Եւ ալ, Եւ ալ,
Եւ գլխական կարգադրութիւնները մտնելէն ի
վեր անթիւ գիւտեր ելան, աղքատը իրենց
պարագած գործքէն զրկելու համար : Բանե-
րը շատ տարբեր էին առաջուան ատենները :
Են ատենը՝ հարուստները իրենց ստակը ինչ
և իցէ մէկ կերպով մը ծախք կ'ընէին : Եւ մէն-
նալ շատ գործ կը գտնէին, և ամէն մէկը իր
ջանքին փոխարէն արդիւնքը կը քաղէր : Հի-

մա՛ մէկը թէ որ Քաշի երթալու ալ ըլլայ , մինչև անգամ մէկ ուղեցոյց մարդ մը գործածելու կարօտ ալ չէ՝ որ իրեն ճամբայ ցոյց տայ : ճամբան ըստ ինքեան հարկւր ուղեցոյցներէ ալ աղէկ է : Ամանապէս մէկ տպագրութեան մամուլը՝ հազարաւոր գրագիրներու հաւասար է , և մէկ ձրի դեղարան մը՝ հարկւր քաւոր բժիշկներէ : Թողթատարութեան գրատունը՝ միլիօն մը մարդոց գործը կը տեսնէ , և նաւարանին մէջ՝ ան գործը որ երկու հարկւր հոգիով մէկ օրը կը լիննար , հիմա մեքենայով մը՝ մէկ րոպէի մէջ կ'ըլլայ կը լիննայ : Ուստի ալ յայտնի է որ՝ ասիէ ետեւ մեր երկրին աղէկութեանը յոյս չկայ բնաւին : Սեր կըրօնքը , և բոլոր անոր վերաբերեալ բաները , ամէննալ լինցան դադին : Ընկրօնութիւնը յաղթանակ կանգնած է . ուր որ ատեն մը հազարաւոր մարդիկ Վիսպասը (իրենց կրօնքին գիրքը) կարթալ կը սորվէին , հիմա անիկա բանի մը տեղ չեն դնր , և ուրիշ բան չեն մտածեր՝ եթէ ոչ Ընդդարէն սորվել : Վրահմաններուն տօնախմբութիւնները լինցան , ու բոլոր գեշութիւնները կը շատնան . ուստի ալ յոյս չկայ աս երկրէն : Ըմէն բան կործանման վիճակի մէջ է :

Աս կերպով՝ ծերունին շատ ողբաց մեր ժողովրդոց վիճակին վրայ , ու իր բոլորտիքը բոլոր գտնուողներուն վրայ իր գիտողութիւնները տպաւորելու ջանք ըրաւ սաստիկ նախանձաւորութեամբ : Հատերը իրեն կարծիքներուն հանեցան : Ծերունիներէն շատերը՝ պատգամ սը համարեցան իր խօսքերը , և ըսին որ բոլոր իր ըսածները , և ըսածներէն աւելին իրաւ է : Բայց միջին տարւօք երիտասարդները , և մանաւորապէս Ընդդարեցող գալորդները կը թուողները , միայն իր երեսը խնդացին՝ ու ըսին որ ժամանակին ողիէն շատ ետ մնացած է :

ԲՆԱՌ ԳՈՆ ԶԵՂՈՂ . Եւսացարար կնիկ մը՝ որ հարուստ աղետականի մը տանը լաթ բռնացողն էր , օր մը տանը մեծին ըսաւ հառաչելով մը . « Մտածէ անգամ մը Տէր իմ թէ որչափ քիչ ստակով երգանիկ կրնայի ըլլալ » . « Իր չափով խաթուն » ըսաւ աղետականը , « Ե՛հ Տէր իմ , հարկւր թալէր » զիս կատարելապէս երգանիկ կ'ընէ » . « Ի՞նչ որ ադ չափով բանդ կը լիննայ , ես կու տամ քեզի » ըսաւ « Վարոնը » և անմիջապէս համրեց ստակը , « Դժգոհ կ'իմր անաւ ստակը » և ուրախանալով ու շտրհակալ ըլլալով վրան կը նայէր , բայց երբոր ձայնը չլսուելու չափ հեռացաւ . « Կարոնէն , ինքնիրէն ըսաւ . « Վա՛հ որ իրիւ հարկւր չաւաղէ » :

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՏԵՍԱՐԱՆ

Ռուսաց կայսրը՝ իր նաւատորմիղին քննութեանը հանդէսը տեսնելու երթալով , նաւաստիներուն և զօրքերուն կը թուութեալնը (ըսելէ) հանդէսն եղած ատենը՝ երկու նաւաստիներուն ըրածները մանաւորապէս իր ուշադրութիւնը խիստ գրաւեց՝ թէ անոնց ճշտութեամբ կատարած զանազան խիստ դժար գործերնուն , և թէ դիւրաշարժ արագութեամբ ցոյց տուած արիւթթիւնն ինքնուն համար : Կայսրը՝ ատոնց ըրածին այնչափ հաւնեցաւ , որ ճիշդ նոյն տեղը՝ մէկը անմիջապէս նաւապետ ըլլալու հըրաման ըրաւ , և միւսն ալ նաւապետի տեղակալ : Բայց աս երկուքն ալ Հրէայ էին . և անանկ օրէնք (Կապոն) մը կայ որ՝ Հրէից համար ուսնոց (Կապիթի) դնելը կ'արգիլէ : Նաւատորմիղին ծովապետը՝ որ Կայսեր քովը կայներ էր , գիտնալով աւսնոց Հրէայ ըլլալը , իմացուց իր Կայսերական Վեհափառութեան ըրած հրամանին կատարուելու դժուարութիւնը : « Բա՛հ » կանչեց Կայսրը . « ատիկայ բան մը ըսել չէ . անոնք անմիջապէս թո՛ղ (օրէնքօք) ուղղափառ Յունական կրօնքը ընդունին » : Երբոր աս որոշմունքը իմացուցին ան երկու երկտասարդ մարդոցը՝ ցաւով և յուսահատութեամբ լեցուեցան , մտածելով որ յառաջադիմութիւն և պատիւ գտնելու համար՝ ասանկ խիստ պայման մը զրուած էր աւսնուն : Եւ գիտնալով որ փաստ ցոյց տալը՝ կամ տրուած պատիւը չընդունիլը պարապ բան է , ինդիրք ըրին որ Կայսրը իրենց հրաման շնորհէ՝ որ աւելի ճարտար գործերով իրենց ճարպիկութիւններն ցոյց տան . որովհետեւ ըսին՝ տակաւին մեր շատ մեծամեծ բաները չտեսաւ Կայսրը : Եղաւ ջանքնին ընդունելու շնորհք ընելով Կայսրը՝ անոնք նաւուն կայմին վերի ծայրը ելան , երկուքը մէկգլմէկու պըլլուեցան , և իրար գրկեցին , և մէկ տեղ ծովը նետուեցան ու անյայտ եղան :

ՀԱՐԱՐԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԵՆԻ ՄԷՋԻ ԱՌԻՏԵԼԵՐԸ

Երբեկէի կողմերը պարբորող համբորդին հէկը հեթեհեալ փեղեկութիւնները կոտայ ան փեղեկոտ արեւ-թնիւրոտ վայրով :

Են կողմի քարոզիչներէն մէկը՝ կ'ըսէ , լեռնային կողմերը ճամբորդութիւն կ'ընէր . ու ան զիշերը իջեալն ընելու տեղը հասնելէն առաջ մոռթը կոխեց : Իրենց սայլին եղները արձրկեցին որ երթան ան տեղուանքները արածին . և իր հետի Օղենդացի սպասաւորը՝ գետակէ մը քիչ մը ջուր բերելու դնաց : Բայց հոն հասաւ չհասաւ ահա դողի մէջ ինկաւ ու սարսափեցաւ մընաց՝ դետին գիմացի կողմը մեծ առիւծ մը տեսնելով : Ա'երեւայ թէ աս դազանը՝ կամ ջուր խմելու եկեր էր հոն և կամ իրեն կերակուր ընելու որս մը գտնելու համար : Օղենդացին աչքը շարունակ դազանին վրայ տնկած էր , նմանապէս առիւծն ալ իր աչքը ասոր վրայ : Ու եղած տեղերնին դէմէ դէմ՝ կեցած անթարթափ աջօք իրարու երես կրնայէին : Երբեք մարդը վախուռն չէր կրնար ետ դառնալ ու փախչել , որ չըլլայ թէ աս սոսկալի դազանը իր ետեւէն ինչայ ու զինքը փառատէ , որ տարակոյս չկայ թէ շատ զիւրին բան մըն էր իրեն համար : Բայց ինչ ընէր չէր գիտեր , շուարէր մնացեր էր : Ա'երջապէս որոշեց որ քաջասրտի ու ջանք ընէ դազանը անկէ վռնտելու : Ուստի ծռեցաւ գետնէն քար մը առաւ , ու ետքը ձեռքը վեր վերցընելով քարը դէպ'ի անոր նետելու պէս ըրաւ , իմացընել ուղելով դազանին թէ « Եհա հիմա Եղան » մէկ քայլ մը ոտքդ դէպ'ի աս կողմը թէ որ առնես , աս քարը շիտակ ճակտիդ պիտի դարձնեմ » : Եւ որչափ ալ որ չէնք գիտեր թէ արդեօք աս ահագին դազանը իրաւ քարէն վախցաւ՝ թէ չէ , այս ստոյգ է որ մարդուն վրայ յարձակելու սիրտ չըրաւ . բայց չիտխաւ ալ : Ելլ ընդ հակառակն զիշերն 'ի լուս մոռթ տեղը կեցան մնացին . խեղճ Օղենդացին ամէն բոպէ մահը աչքին առջին կը տեսնէր , և անանկ կու գար իրեն թէ՛ հիմա մէկէն իր հոգի թշնամին վրան պիտի յարձակի , ու զինքը փքտէ : Ա'երջապէս արշալոյսը ծագեց . և բարեբաղ-

դարար ան ատենը՝ ինչպէս որ դազաններուն սովորութիւնն է որ իրենց որջերնին (յն) կը մանեն , աս խեղճ Օղենդացին ահարկու դրացին ալ կամաց կամաց ճամբայ առնել սկսաւ գետին միւս կողմէն . և ինքն ալ աս գիւղ կողմէն ուրախութեամբ ետ դառնալով վազեց շուտով Վարդիչին քովն և կաւ՝ զլսուն եկած փորձանքը , և անկէ ազատիլը պատմելու . որն որ տարակոյս չկայ թէ շատ մտմտութի մէջ ինկած էր , իր սպասաւորին բոլոր զիշերը երեսն չելեւուն :

Են կողմերը բնակող Վարդիչներուն մարդոցը մէկն ալ , իրօք կրնայ լսուիլ թէ՛ առիւծներուն բերնէն ազատեցաւ . որովհետեւ չէ թէ ան սոսկալի դազանը իրեն որսը բռնեց միայն , այլ գլուխն ալ բերնին մէջ առաւ : Բայց հիմա պիտի հարցընես թէ ինչպէս ուրեմն ազատեցաւ ասանկ վտանգաւոր վիճակէ մը : Վերջի բնեմ որ մի միայն աղօթքով եղաւ իր ազատութիւնը : Դանիէլը առիւծներուն բերնէն ազատող ամենակալ Լստուծոյն աղաղակեց՝ որ իրեն ալ ողորմի , ու առիւծին բերնէն զինքը ազատէ : Ու իր բուն պատմութեանը նայելով՝ կ'ըսէր թէ բոլոր կեանքին մէջ անանկ չէր մեռանդ աղօթք մը ըրած չունէր բնաւ : Իր աղօթքը լսուեցաւ . և շնորհակալ կ'ըլլար Լստուծոյ՝ որովհետեւ ուրիշ ինչ և իցէ մէկ բանի մը չէր կրնար տալ , ան ահարկու դազանին բերնէն ասանկ հրաշալի ու խելքէ դուրս կերպով մը ազատուիլը :

Ուրիշ դէպք մըն ալ պատահած է , որ հիմա պիտի պատմենք թէպէտեւ ասիկա միւսին չափ հաճելի չէ : Եւ ժամանակ չէ որ իրեք հոգի և մէկ տղեկ մը մէկտեղ ճամբորդութիւն կ'ընէին : Գիշերը վրայ դալով դուրս տեղ մը պարտաւորեցան քնանալու : Սարգսցը երկուքը զատ պառկեցան , և մէկն ալ տղուն հետ ծածկոցի մը մէջ պլուեցան պառկեցան ու մէկտեղ կը քնանային : Վրանքնին տարեր էր , նայիս որ անդին առիւծ մը եկեր՝ և մարդն ու տղան մէկտեղ պլուած ծածկոցը խածեր էր : Մէկ կերպով մը ծածկոցը դազանին բերանը թողելով , ինքզինքնին ազատեւր են աս սոսկալի վտանգէն : Ետեք վազն 'ի վազը կ'երթային միւս ընկերներնուն քով , վտանգի մէջ ըլլալնին իմացը-

նեղու . և դեռ խօսքը բերաննին էր , մէյմըն ալ ինչ կը նայիս թշնամին եկաւ հասաւ , խեղճ մարդուն վրան յարձակելով վեղէն խաճաւ ու սպաննեց . իր ընկերներուն միայն աս չափ մը կըցաւ . կանչել ողորմելին , զարկէք , զարկէք . ու թէ և հրացանը պարպեցին աս ամեհի գազանին վրան ու գետինը փռեցին իր դին , բայց վա՛հ որ խեղճ ընկերնին ազատելու ատենն անցեր էր : Եւ կասկած ընելով որ չըլլայ թէ մօտ տեղերը ուրիշ առիւծներ ալ գտնուին , շուտով մը աս տեղէն երկու մարդիկն ու տղան ձգեցին փախան : Բայց հետեւեալ առտուն նորէն եկան որ իրենց ընկերին մարմինը թաղեն , և տեսան որ գիշերուընէ եկեր մեռելին մարմինը և նմանապէս առիւծինն ալ կերեր էին իր անագորոյն ընկերները :

Կարելի է որ աս պատմութիւնը կարթագողներէն ոմանք լսած ըլլան աս խօսքը որ կ'ըսեն թէ՝ առիւծը պոչէն կը բռնուի . և մտքերնուն ըսեն որ՝ ասանկ բան մը կարելի չէ թէ բնաւ եղած ըլլայ , կամ թէ մարդ մը համարձակի ասանկ բանի մը փորձ ընելու : Բայց աս բանիս ստուգութեանը վրայով Քարոզիչին մէկը հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընէ . ու կը հաստատէ թէ՝ ան խօսքը սուտ պատմութիւն մը չէ . այլ իրօք եղած է , և կ'ըլլայ : Դնքը կ'ըսէ թէ՝ աս կերպով առիւծ բռնելը , Քալիֆարի կողմերը՝ ուր որ ինքը կը կենար , անսովոր բան մը չէ : Հաբալային Մփրիկէի կողմերուն առիւծները , երբեմն շատ փնտա կը հասցընեն ան տեղացւոց . որովհետեւ հեղ մը որ մարդու միս ուտեն , ալ անկէ ետեւ համը բերաննին կը մնայ և ուրիշ կենդանեաց միսը չեն ախորժիր ուտելու , այլ շարունակ կը փնտռեն որ ան տեսակ որս մը գտնեն : Ուստի աս վտանգաւոր այցելուններուն ձեռքէն ազատելու մի միայն ճարը՝ երկրացիք սա հետեւեալ կերպով գտած են :

Շատ մը մարդիկ մէկտեղ ընկերանալով կ'ելեն առիւծին եղած որջը՝ ապառաժներուն կամ անտառներուն մէջ կ'երթան կը գրտնեն , ու ամէնքը մէկ տեղ ժողովուած քովէ քով կու գան , ու գազանին դադրած տեղին մօտը կ'երթան : Երբոր իրեն կը մօտենան մէկէն անոնց վրայ կը ցատկէ . աս միջոցին

իրենք ալ ասդին անդին կը ցրուին առջևէն : Բայց անիկա ցատկելուն պէս՝ անոնց մէ մէկ քանին կը վազեն իր ետեւի կողմը , և պոչին տակէն՝ այսինքն մարմնոյն կըցուած տեղին որչափ որ մօտէն կըրնան ձեռք անցընել , անկէ կը բռնեն . ու բոլոր ուժովն ին վեր վերցընելով , ետեւի ոտքերը դետնէն կը կտրեն : Ետիկա չէ թէ միայն դազանը կը վախցընէ , բայց ատեն մը փնտա մը հասցընելու ուժը կը կտրի . և քանի որ աս վիճակին մէջ մնալով ինքը զինքը պաշտպանելու անկար կ'ըլլայ , միւս ընկերներն իրենց նիզակներովն ու բիրբերովը (ափայ) վրան կը վազեն , ու շուտով կը սպաննեն գազանը : Ես բանը չէ թէ իրենց մէկ հաճոյքը կատարելու՝ կամ զուարճութեանը համար կ'ընեն , այլ ինքզինքնին պաշտպանելու համար :

Ես տեղի երկրացիներուն մէկուն տունը սկսեց առիւծին մէկը այցելութեան գալ . և ան տունէն քանի մը հոգի իրեն զոհ եղան : Ուստի տանը մեծը՝ կարգը իրեն ալ դալէն վախնալով , որոշեց որ հնարքով մը աս դազանը սպաննէ : Ուստի կարծելով թէ վըտանգաւոր այցելուն մէկ այծի ձագով մը պիտի զոհ ըլլայ՝ զոռնը գուրսի դին կապեց խեղճ ձագը , և ինքնալ հրացանով մը ներսը կը սպասէր՝ որ անիկա իր ընթրիքը ուտելու պարապած ատենը , զարնէ սպաննէ : Ետեւը եկաւ . ու տեսաւ իրեն համար պատրաստուած խայծը (էֆ) , բայց ինքը ալ աւելի անուշահամ կերակուր մը կ'ուզէր : Եւ մարդու միսին համն առած ըլլալուն , այծին ձագին տիրոջը միսն ուտելու աւելի նախապատիւ կ'ընտրէր : Ուստի խեղճ ու մայրը ձագուկին վրայէն ցատկելով , արձակ համարձակ տունէն ներս մտաւ : Բայց մարդը հոն չէր : Շատ խելացու թիւն ըրեր էր որ՝ տանիքին վրայ ելած կրպասէր , և աս տեղէն առիւծին շարժումը կը դիտէր . ու հոն կեցաւ սպասեց մինչև որ տունը աչքէ անցուց , և մէջը մարդ մը չգտնելով ձգեց գուրս ելաւ : Ենտեն մարդը մէկէն նշան առաւ իր հրացանովը , և մեռցուց . և բարեբաղդութեամբ թէ իր կիանքը , և թէ խեղճուկ ձագը ազատեց :

ՈՒՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ

ԵՒ

ՄԱՐՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Այց, միս, ու բանջարեղէնէ խառն կերակուրը՝ անոնց ամէն մէկը զատ զատ ուտելէն աւելի աղէկ է. միսը՝ ախորժակը կը կշտացնէ շատ կատարեալ կերպով, ու միւս երկուքէն ալ աւելի երկար կը քշէ կուշտ մնալը. և թէ որ հացին ու բանջարեղէնին մէջ որոշմունք մը ընել պէտք ըլլայ, հացը աւելի ընտրելի է: Որսի միսերուն շատը դիւրամարս են: Կովու և ոչխարի խորոված միսը, բոլոր ուրիշ միսերէն դիւրամարս է: Յիշելու արժան բան մըն է ասիկա որ՝ ստամոքսին ամէնէն յարմար եկածը, խորոված և կասկարայի վրայ եփած միսն է. ասիկա՝ զանազան տեսակ կերակուրները որքան ժամանակի մէջ մարսուելը փորձելով գտնուած է: Չորօրինակ՝ կովու կամ ոչխարի, խորոված կամ կասկարայի վրայ եփած միսը, թերխաշ ըլլալու որ ըլլայ, երեք ժամու մէջ կը մարսուի:

Ժամ

Խոզու միս, կասկարայի վրայ եփած.	3 $\frac{1}{4}$
Եղած խոզու միս.	4 $\frac{1}{2}$
Խոզու միս, խորոված.	5 $\frac{1}{4}$
Եղած կովու միս, խաշած.	4 $\frac{1}{4}$
Խաշած հաւկիթ (թերխաշ).	1—3
Հատ եփած կամ տապկած հաւկիթ.	3 $\frac{1}{2}$
Որսի միս, կասկարայի վրայ եփած.	1 $\frac{3}{4}$
Շորթի միս, կասկարայի վրայ եփած.	4
Շորթի միս, տապկած.	4 $\frac{1}{2}$
Սիրտ, տապկած.	4
Բրինձ.	1
Կաթ, եփած.	2
Հաց.	3 $\frac{1}{2}$

Պտուղներն ու բանջարեղէնները, երկուքէն մինչև չորս ժամ կը պահանջեն մարսողութեան համար՝ իրենց տեսակին ու եփելու կերպին համեմատ: Խորոված կամ փռան մէջ եփած զեռնախնձորը, և հում կաղամբը, երկուք ու կէս ժամուն մէջ կը մարսուին: Բայց խաշած զեռնախնձորը՝ ժամ մըն ալ աւելի կը պահանջէ. և խաշած կաղամբը՝ վրան քացախ անցընելով, չորս ժամ ու կէս:

Ես տեղ կը տեսնեմ թէ՛ ինչու համար կան բաներ որ ստամոքսին չեն յարմարիր. անոնք որ երկար ատեն կը մնան ստամոքսին վրայ, ամէնէն աւելի դժուարութիւն կուտան: Կանաչեղէնները՝ ընդհանրապէս ամէնէն քիչ սնունդ կուտան. և սովորաբար առանց բոլորովին մարսուելու ստամոքսէն կ'անցնին: Ես բանք քանի քանի անգամ ապացուցուած է ան հիւանդներուն վրայ, որոնց ստամոքսին ճիշդ վարի դիէն՝ ծակ բացուած էր: Երբոր միս կերած ըլլային՝ անիկա բացուածքին հասնելու ատենը, միս ըլլալը չէր որոշուեր. բայց շոմին, ստեպղին, և ուրիշ խոտեղէնները շատ քիչ փոխուած կ'ըլլային: Բժշկականութեան հետեղներէն մէկը կ'ըսէ թէ՛ փոքր հիւանդներու բացուածքէն՝ աղցանը, չոր սալորը, խնձորը և շոմինը միշտ ժամէ մը ետեւ երեւան կ'ելլար. որ ընդհակառակն՝ մեղէն կերակուրները բնաւ երբէք երեք ժամէն առաջ չէին հասներ բացուածքին տեղը: Կ'երևայ թէ մարսական գործարանները՝ խոտեղէններէն աղատելու փափաք մը ունին, որոնցմէ որ հիւթ մը չեն կրնար հանուիլ, և միշտ կը կծկին անոնք դուրս վննտելու. և դիպուածով բացուած ծակը՝ պատեհութիւն մը տուած էր բոլորովին դուրս ընելու. ուր ընդհակառակն՝ մեղէն բաները կը պահէր, որոնք իր աշխատութեան փոխարէն հատուցում մը կըրնային ընել": Ես կըր՝ սննդաբար կամ դիւրամարս չէ, թէ որ ուրիշ հաստատուն շատիկ կերարուրի մը հետ չուտուի. ուր որ աղոցը շատ ապուր կերցընելով կը սնուցանեն, կերպով մը անոնց առողջութիւնը կը փաստուի: Եւրոպայի մէջ՝ աղքատանոցներուն մէջէն անգամ, լուբիայի ապուրը վերցուեցաւ. որովհետեւ գտան որ՝ աղաքը միջնդերաց հիւանդութիւններու շատ ենթակայ կ'ընէ: Չուր՝ ընդհանրապէս դիւրամարս է. և անանիներուն համար աղէկ է՝ որոնց որ միս ուտելը շատ դժուար է: Եղած խոզի միսը, և որ և իցէ ուրիշ աղած միսին խաշածը չուտելը աղէկ է: Շորթու կամ խոզի միսը, տաք իւղը և կարկանդակեղէն բաները քիչ շատ դժուարամարս են, և շատ զգուշութեամբ ուտուելու է:

ՊԵՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԵԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Արաբացուց 'Կեկեհտէ ըսուած մէկ ցեղին մէջ, ձի մը կար՝ որուն հռչակը տալիս ըսած էր երկրին հեռաւոր ու մերձաւոր տեղերը . և մէկ ուրիշ ցեղին մէջ մէկը կար Տահէր անունով՝ որ շատ փափաք ունէր աս ձին ձեռք անցընելու : Ունայն տեղը առաջարկեց որ իր բոլոր ուղտերը, և մինչև անգամ իր բոլոր ստացուածքը տայ . և տեսնելով որ տէրը չհաճիր աս սակարկութեանը, հետեւեալ խորամանկ հնարքը բանցուց վերջապէս իր նպատակին հասնելու մտօք . և որով կը յուսար թէ իր փափաքելին պիտի ձեռք ձգէր : Ուստի որոշեց որ տեսակ մը խոտի ջուրով իր երեսը ներկէ, և հինուովն լաթեր հագնի, և իր սրունգները վիզէն կապէ, որպէս զի կաղ մուրացկանի մը պէս երևնայ : Աս ամէն պատրաստութիւնները ընելէն ետեւ՝ գնաց 'Կապէրին' ձիուն տէրովը ճամբան սպասելու, որուն ան կողմերէն անցնելքը դիտէր ինքը : Երբոր 'Կապէրին' մօտենալը տեսաւ, իր գեղեցիկ նոյնպէս վրայ հեծած, տկար ձայնով մը կանչեց . 'Աս մէկ աղքատ օտարական մըն եմ', և իրեք օր է որ աս տեղէն չեմ կրնար երկրաւ, որպէս զի ինծի պատառ մը հաց ճարեմ : Մահուան դուռը հասած եմ . օգնէ ինծի, և Երկինքը քեզի վարձահատոյց պիտի բլայ' : Պետուինը մարդասիրութիւն ընելով, ըսաւ որ իր ձիուն վրայ առնէ ու տուն տանի : Բայց միւս անգամը պատասխանեց . 'չեմ կրնար ելլել կայնիլ . ուժս ալ չէ մնացեր' : 'Կապէրին սիրար չդիմանալով՝ ձիէն վար իջաւ և քովը տարաւ, ու դժուարաւ ձիուն վրայ հեծուց կեղծեալ մուրացկանը : Բայց Տահէր ձիուն վրայ հեծաւ չհեծաւ՝ մտրակ մը (ճահճոյ) զարկաւ ու ձին քնեց, կանչելով միւսին որ՝ 'Աս ընողը ես եմ, Տահէրը : Չին առի ու հիմա անով կը փախչիմ' : 'Կապէր' ետեւէն կանչեց որ քիչ մը կանկ առնէ, ու ըսելքը մտիկ ընէ : Ապահով բլայով որ իր ետեւէն միւսը չկրնար հասնիլ, դարձաւ ու ձին 'Կապէրին' քիչ մը հեռու կայնեցուց, որուն ձեռքը նիզակ մը կար : 'Պետն իմ ձիս առի' ը-

սաւ միւսը, որով հետեւ Երկինքը այնպէս կամեցաւ . կը խնդրեմ որ բարով վայրես : Բայց քեզի երգում տալ կուտամ որ բնաւ մէկու մըն ալ չըսես առիկա ինչ կերպով ձեռք անցընելու : 'Աս ինչու համար' ըսաւ Տահէր : 'Ասոր համար որ՝ ըսաւ աղանիւ Արապը, որ ինչ խեղճին մէկը կարելի է որ իրաւցրնէ հիւանդ եղած բլայ, ու մարդիկ վախնան անոր օգնելու : Պետն պիտի պատճառ եղած բլայս՝ որ շատ մարդ չպիտի ուզեն գլխովին ընել խեղճերուն, վախնալով որ չըլլայ թէ միամտութեամբ իրենք ալ խաբուին, ինծի պէս' : Աս խօսքերէն շատ խանելով, վայրկեանի մը չափ լուռ մնաց Տահէր . ետքը ձիէն վար ցատկելով, տէրովը տուաւ անիկա, և 'Կապէրը գրկեց ու անոր պլուկեցաւ : 'Կապէրն ալ իր հետ ընկերացուց զինքը, և իր վրանը առաւ տարաւ, և քանի մը օր մէկտեղ կեցան, ու ետքն ալ մինչև 'ի մահ իրարու հետ անքակտելի սիրով բարեկամացան :

ԱՆՍՈՎՈՐ ԽՄԵԼԻՔ ՄԸ . Ետոնց 'ի վեր ինքզինքը գինեմուրթեան տուած մէկ մը, զբաւ (պէս) բռնեց որ՝ աչքերը կապած կրնայ զանազան տեսակ ոգեղից խմելքները իրարմէ որոշել : Երբոր ասոր վորձը ըրին և իրեն առջեւ բերին գինի, օղի, պրանտի, ոսմ' և ուրիշ զանազան խմելքները, անոնց ամէն մէկուն ձիւն ինչ ըլլալին զրուցեց : Ամենէն ետքը գաւաթ մը ջուր տուին իրեն . ուստի առաւ ասոր ալ համը նայեցաւ, կանկ առաւ, ու նորէն համը նայեցաւ, ու կրկին խորհրդածութիւն ընել սկսաւ, և վերջապէս գլուխը երկրցնելով ըսաւ 'Պարոններ, ես գըրաւս կը թողում : Աս տեսակ խմելքի սովորութիւն չունիմ' :

—Արեւելեան խալիֆաներէն մէկը՝ անգործութենէն յառաջ եկած ձանձրալի սրտնեղութեան ախտէն տանջուած ըլլալով, ոմանք իրեն խորհուրդ տուին որ եթէ երջանիկ մարդուն մէկը գտնայ, ու անոր շապիկը առնէ հագնի, շուտով ան ախտէն պիտի բժշկուի : Ետո ատեն փնտրեցն ետեւ հագնէ ասանկ երջանիկ մը գտնուեցաւ, և վաճ որ ան ալ այնքան աղքատ էր՝ որ շապիկ մը չունէր :

ՄԵՆԵՆԵԼԵՆ ՕՐ ՄԸ ԱՌԱՋ . Հրէից Եղիազար անունով մէկ Ուրբին ըսաւ, "Սնունդն օր մը առաջ Աստուծոյ դարձի" : Իր աշակերտները աս խօսքին վրայ իրեն հարցուցին թէ, "Ինչպէս մարդ մը կրնայ գտնուիլ իր մեռնելու օրը" : Ետո վրայ ինքը սա պատասխանը տուաւ : "Ուրեմն այսօր Աստուծոյ դարձի, քանզի կարելի է որ վաղը մեռնիս" :

**ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՄԵՋ ԳՏԵՈՒԱԾ ԲԱԶՄԱՄԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՈՒ ՏԱՐԲԵՐ ԿՐՕՆՔՆԵՐԸ**

Պերլեն՝ մօտերս հրատարակուած պաշտօնական յայտարարութենէն՝ հետեւեալ աղիւսակը առնուած է, որ կը ցուցնէ Էրկրագունդիս վրայ գտնուած բազմամարդութեան՝ կրօնական նկատմամբ բաժանմունքը:

Ա. ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԲԱԶՄԱՄԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ԲԱԶՄԱՄԱՐԴՈՒԹԻՒՆ	ԱՇԽԱՐ ԳՆՈՒ ՄԱՂՈՆ	ՄԱՐԴՈՒՆԱՄԱՐ ԱՌ ՄԷՐ ՄԱՂՈՆ
Եւրոպա	260.000.000	183.000	1.444
Ասիա	610.000.000	839.000	727
Աֆրիկէ	108.000.000	546.000	198
Ամերիգա	50.000.000	639.000	78
Առևտրալիա	2.690.000	170.000	12
Գումար	1.030.000.000	2.377.000	Սիջեն թիւ 434

Բ. ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆ ՈՒՄԸ

	ԲԱՆԱԿԻՉՔ	ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅՔ	ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՔ	ՀՆԴԴԿՔ	ՀՐԷԱՅՔ	ՀԵԹԱՆՈՍՔ
	ՄԷԼՆ	ՄԷԼՆ	ՄԷԼՆ	ՄԷԼՆ	ՄԷԼՆ	ՄԷԼՆ
Եւրոպա	260	252	5 $\frac{1}{2}$	—	2 $\frac{1}{2}$	—
Ասիա	610	4	53	550	3	—
Աֆրիկէ	108	2	52 $\frac{1}{2}$	—	2 $\frac{1}{2}$	51
Ամերիգա	50	45	—	—	—	5
Առևտրալիա	2	1	—	—	—	1
Գումար	1.030	304	111	550	8	57
Ա. հարիւրն		29.51	10.77	53.40	.77	5.53

Գ. ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐ ԴԱԻԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

	ԲՐՈԹԷՍՏԱՆԴ	ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ	ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ	ԳՈՒՄԱՐ
	ՄԷԼՆ	ՄԷԼՆ	ՄԷԼՆ	ՄԷԼՆ
Եւրոպա	60	66	126	252
Ասիա	—	3	1	4
Աֆրիկէ	—	1	1	2
Ամերիգա	19	—	26	45
Առևտրալիա	1	—	—	1
Գումար	80	70	154	304

Տարակոյս չկայ որ այս ցուցակը շինող Պերլենի ուսումնականք՝ ճիշդ տեղեկութիւններ առնելու շատ փափաքած էին, բայց և այնպէս յայտնի է որ՝ քանի մը տեղերուն վրայօք միայն ենթադրութեամբ գրած կրնան ըլլալ:

ՄԵԾԻՆ ԲՐԻՏԱՆԻՍՅԻ

ՆԱԻ ԱՏՈՐՄԻՂԸ

Պաշտօնական գրութիւններէ կը տեղեկանանք որ՝ Մեծին Բրիտանիոյ Միացեալ Թագաւորութեան, ներկայ նաւային զօրութիւնը հետեւեալն է։ Երբունի նաւատորմի զօրութիւնը 671 պատերազմական թէ՛ անգործ և թէ՛ գործի մէջ եղող նաւերէ կը բաղկանայ։ որոնց ամէն մէկը 2—120 թնդանոթ կը կրեն, ասոնց 178 հատը զինեալ շոգե-նաւեր են՝ ամէն մէկը 100 — 300 ձիու ու-

ժով, և ամէնն ալ խիստ ընդունուած և ամէնէն աղէկ սեպուած սկզբունքի վրայ շինուած են՝ պատերազմական գործի ծառայելու համար։ Ըստ նաւատորմի զօրութիւնը՝ որ աշխարհիս երեսը գտնուած որ և իցէ ծովային զօրութիւններէն մեծն է, խաղաղութեան ատեն 35,000—50,000 ուժեղ նաւաստիներ կը գործածէ, 2,000 առողջ երիտասարդներ, ու 13,000 արքունի ծովամարտիկ զօրք։

Ըստ հաշիւէն զուրս են նաև ան նոր շինուած և շինուելու վրայ եղող մեծամեծ պտուտակաւոր շոգենաւերը։

ՅԵՆԿ ՆՈՐԵՏԻՊ ԴՐՈՅ

Հետեւեալ Նորատիպ Դիրքերը կը գտնուին Բրիտանիոյ Պօլսոյ Դրքատունը, և այս Տէրութեան ուրիշ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ գտնուած Բրիտանիոյ Դրքատունները։

Ետուածաշունչ	Աշխարհաբառ	Միահատոր	Հասարակ կազմով	Գործող	40
			Փառաւոր	"	60
			Ոսկեզօծ	"	100
Ճառ	Սրտին	պահպանութեանը	վրայ	Թաղակազմ	3
			Կաշիով	"	5
Վարք	Հելուետացի	Բարեկարգչին	Ջուրինկի	"	1 : 20
Կարևոր	Հարցումներ	և Սուրբ Դրքէն	բերուած	վկայութիւններով	
	Պատասխաններ			"	20
Ընձնաքննութիւն	Կամ Վննէ	ինքզինքը	թէ արդեօք	Վրիստոնեայի	ևս
	Գլուխ	եկեղեցւոյ	Երկրորդ	տպագրութիւն	"
Իշահիւէր	Եւլահըն	ի պատէթինտէ	ուսումի	վէ մախսուսիյէ	Ճէմիյէթլէրտէ
	օգունմագ	ի չիւն։		"	3

Սօտերս պատրաստ ըլլալու գրեանքը

Նոր կտակարան Գրաբառ

Վրիստիանոսին Ճամբորդութիւնը • Նորոգ սրբագրութեամբ վերստին տպուած և նոր պատկերներով զարդարուած։

Փէյլամպէրլէրին Էօմբիւնիւն նագլիյէթի։

Իւմի բազամ քիւլիւք մէքթէպ չօճուգլարը ի չիւն։

Հտեմարտին Տարեկան գինը 18 զուրուշ կանխիկ, կամ ամէն մէկ ամսական տետրակին գինը 60 փարայ է։

Գործերը իրիւ-է-իւ փօսպային ծախքը աւանդին վրայ է։

Փօսպային ծախքը ինչպէս որ-գործերը կրնան Տաճկաստանի որ և իցէ բաղադրելը Եղած Բրօ-նէսիանդ գրքածախներուն շուրջ գրել։